

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДПРИЄМСТВ

к.е.н., доц. Карачина Н.П.

Вінницький національний технічний університет

Окремим аспектом управління поведінкою підприємств є фактори зовнішнього регулювання, головним з яких є державне регулювання, яке є невід'ємною частиною всіх економік. Під останнім розуміємо, на основі аналізу джерел, здійсненого у [1, с. 7], використання правових інструментів для реалізації цілей соціально-економічної політики держави. У цьому ж контексті і трактуванні, окремим інструментом державного регулювання розглядаємо регуляції як нормативні моделі (правила) поведінки економічних агентів, які вводяться державою для досягнення тих чи інших цілей державної політики [1, с.8], тобто за окреслення того моменту, що регуляції втілюються цілеспрямовано, а не стихійно, і спрямовані на досягнення чітко визначених цілей державної політики. В даному разі розглядаємо регуляції поведінки машинобудівних підприємств, які функціонують на реальному ринку; таким чином, об'єктом регуляції є як підприємства, так і ринки, на яких такі підприємства функціонують.

Завданням даного етапу дослідження було оцінювання вітчизняного досвіду ринкових трансформацій (з 1991 р. по даний час) та на цій основі обґрунтування принципів державного регулювання діяльності машинобудівних підприємств. Важливість розроблення відповідних положень полягає у тому, що цим самим створюється теоретичний базис опису безпосереднього механізму регулювання. При цьому невід'ємним виглядає врахування наявного у світовій і вітчизняній практиці інструментарію, що носить, як вважаємо, вже технічний характер безпосереднього визначення прямих і опосередкованих важелів регулювання та їх співвідношення.

Вихідна концептуальна позиція автора полягає у тому, що мотиви регуляції повинні уточнюватися з точки зору підвищення ефективності використання ресурсів за двох можливих варіантів: 1) у разі визнання неефективності (за якимись критеріями) поведінки підприємств; 2) у разі визнання «провалу» (недосконалості) ринку.

Проблема, яка розглядається, може бути сформульованою у загальних дискусіях щодо того, чи можуть (і за яких умов) зовнішні регуляції бути ефективними щодо економічних систем загалом, окремих підприємств, окремих їх типів і груп, а також в конкретних історичних умовах зазначеного. Одразу ж підкреслимо, що державне регулювання з нашої точки зору не може розглядатися як позитивний фактор апріорі, тобто питання ефективності регулювання зовсім не є схоластичним. Існують численні приклади і у теоретичному аспекті, і з точки зору світового і вітчизняного досвіду, коли регулювання є неефективним. Тому постає питання, яким за своєю логікою є і повинен бути такий вплив. Звідси питання охоплює два самостійні об'єкти: позитивістське тлумачення існуючих та відомих прикладів регуляцій або пояснення їх логіки (причин) без будь-яких емоційних оцінювань, а також нормативний підхід, де повинно бути обґрунтованим ефективність таких регуляцій. Ставки у виборі відповідної філософії та прикладного втілення регулювання є надзвичайно високими, якщо враховувати, що зв'язок між регулюванням, ефективністю діяльності підприємств та економіки в цілому є причинно-наслідковим, тобто зміна одного призводить до зміни іншого у прямому чи опосередкованому вимірі. Водночас фактором критичного значення є кумулятивна природа процесу видозміни поведінки підприємств. Це означає, що набагато важче змінити таку поведінку з неефективної на ефективну коли процес вже розвинувся, аніж зупинити його на ранній стадії розвитку. З огляду на зазначене, державне регулювання справедливо розглядати як елементи інституційного проектування, які повинні мати не хаотичний, суб'єктивний, а програмований, планований характер.

Регулювання з точки зору фактору поведінки підприємств, на відміну від поширених підходів до трактування державного регулювання, слід розглядати як альтернативні концептуальні схеми і структури щодо здатності пояснити, що насправді відбувається. Іншими словами, проблема за аналізу щодо поведінкових моделей виглядає інакше, аніж щодо макроекономічного аналізу чи аналізу суто ефективності підприємства. Погляд крізь призму поведінкових моделей підприємств, наприклад, чітко вказує на те, що логіка регулювання і зміст відповідних регуляцій будуть іншими. Така парадигма відкриває нові напрями потенційних розв'язків та, очевидно, нові ресурси і можливості для їх реалізації.

Питання, пов'язані із науковим обґрунтуванням ефективності державного регулювання, слід віднести до таких, що достатньо активно вивчаються у всьому світі вже тривалий період. Водночас по новому актуальність зазначеного виглядає після 90-х рр. XX ст. на пострадянському просторі, де як об'єкти регулювання, так і, як похідна, сама політика регулювання об'єктивно мають істотні особливості. Така підвищена увага, звісно, може пояснюватися прикладною суспільною важливістю питання.

З цього приводу хотіли б підкреслити, що подібна дискусія ніколи не мала достатнього статистичного підтвердження в силу відсутності належного методичного обґрунтування. Так, під достатнім підтвердженням розуміємо варіант повного обрахунку втрат і вигоди як бізнесу і суспільства окремо, так і загального ефекту. Завжди наводяться дискретні, відірвані від інших дані, які здебільшого відповідають точці зору даного аналітика.

Література

1. Тамбовцев В. Л. Теории государственного регулирования экономики : учеб. пособие / В. Л. Тамбовцев. – М.: ИНФРА. – М, 2009. – 158 с.